

athaikonatrimśam pūraṇam

bhāvi-kathā-pramāṇa-prathanam

[1] atha bhāvi-kathāntarāvatāraṇāya kramāt pramāṇam nirūpyate | tad evaṁ tatra maṅgala-bhajane sthite vraja-jane punar atra duḥsthite pūrṇimā-vṛnde'pūrṇa-manastayā viviktam anu viviktavatyau |

[2] tathā hi—yadā keśi-mathanasya vrajān mathurāgamana-samanantaram anantaram eva taj-jana-duḥkham iksitum akṣamatayā tad-atidūra-kṣiti-sthitiām gatayor madhumaṅgala-saṅgata-vṛndā-pūrṇimayoś ciram ekānta-vana-niśāntatāsīt | tadā ca nānā-saṁvadamānayor anayoḥ saṁprati saṁvadanam evaṁ babhūva |

[3] yathā—yadā sālva-yuddham udbuddham tad-duḥkhena ca goṣṭham ruddham | tadā tat-tad-vṛttam vidnamānā vṛndā sa-ruditam uditavati—bhagavati ! kim anantaram antaram bhaviteti na praviśati me hṛdayam |

[4] atha pūrṇimā gadgada-pūrṇam gadati sma—mama ca vigamita-sarvālokena śokena vapur api na sphurati, kiim uta puraḥ-sthitam āstām tāvad apuraḥsthitam ?

[5] vṛndāha—yogamāyayā bhavatyāḥ sva-gopanārtham eva tapasvi-veṣeṇa bhavantyāḥ katham madhye madhye jñānam parāhanyate ?

[6] pūrṇimāha—lilā-śakti-rūpavatyā bhavatyā yathā |

[7] vṛndāha—tac ca katham ?

[8] pūrṇimāha—yā kācid ekā rati-prema-praṇaya-rāgānurāga-mahābhāva-paryanta-vṛtti-mayī prīti-nāmnī hareḥ śaktir virājate, sā sarvatra pravalāyāsmad-ādīnām paramāśraya-rūpaṁ śrī-kṛṣṇam api śaśvan mohayati | yathā—

tato vatsān adṛṣṭvaitya puline'pi ca vatsapān |
ubhāv api vane kṛṣṇo vicikāya samantataḥ || [BhP 10.13.16] iti |

[9] vṛndāha—tad etad api sārvatrikam na dṛśyate, kāraṇam tu na parāmṛśyate ||

[10] pūrṇimāha—sa-prema-bhaktānām nikaṭībhāvata eva sā śaktiḥ śrī-kṛṣṇe'pi rucim prakāṣyati prakāṭībhavati |

[11] vṛndāha—prastute kim āyātam ?

[12] pūrṇimāha—parama-premavatām śrīmati vraje vasatām saṅgād vyaṁ api |kiṁ bahunā, śrī-kṛṣṇaḥ svayaṁ api prema-gaṅgā-pravāhaṁ anu magnā unmagnās ca bhavantaḥ saṁvidam asaṁvidam ca pratipadyāmahe iti |

[13] vṛndāha—tarhi kāsmad āśāyā gatiḥ ?

[14] pūrṇimāha—bhavatyā iva svapne'pi paridevanām eva sevamānāyāḥ kṛta-kṣapaṇāyām anantara-kṣapāyām ko'pi gopitātmā puruṣaḥ pustakam idaṁ mama hasta-vinyastaṁ cakāra |vicāraya tad idaṁ iti vadan punar avadann eva kutrāpi cacāra ca | tatas tvam atra kāca-kāmalāmala-kāra-duṣpāra bāṣpānumocana-para-locanāyām mayi locanāyamānā bhava |

[15] vṛndā tu tad-vandamānā provāca—

parṇeṣu svarṇa-varṇeṣv amara-pati-maṇi-prakhyatāvarṇya-varṇair
nirvarṇyair gaḍhatamyām api citam abhito ratna-saṅkīrṇa-gātram |
āmukta-svaccha-muktā guṇam idaṁ anu yat pustakam kṛṣṇa-śobhām
tad-vastrādi-prayuktām svayaṁ iha sa iva prādurastīti vidmaḥ ||1|| (srag)

[16] pūrṇimā sānandam āha—tarhi paramam arhitam eva tad idaṁ asman-manah saṁvidam viditām kariṣyatīti tvaritam eva vācya |

[17] vṛndā sa-pramada-vṛndaṁ tad-vācanāspadam ācacāra |prathamam tāvad bahir vihitān nāma-varṇān nirvarṇayantī varṇayāmāsa—atra kalita-tvad-bhāga-dheyam śrīmad-bhāgavata-bhāga-sambhāga-jāgarūkaṁ pādmottara-khaṇḍasya khaṇḍam nidhyeyam |madhye madhye tat-tat-poṣaṇāya saṁcitam kiñcid anyad anyad api iti |

[18] atha prathamam paṭhyatām iti pūrṇimā-kathanānantaram vṛndā papāṭha--[19] atha śrī-bhāgavata-padyāni—

tasmin nipatite pāpe saubhe ca gadayā hate |
nedur dundubhaya rājan vyomni deva-gaṇeritāḥ |
sakhīnām apacitīm kurvan dantavakro ruṣābhyagāt || (10.77.37)

śrī-śuka uvāca—
śīsupālasya śālvasya pauṇḍrakasyāpi durmatih |
para-loka-gatānām ca kurvan pārōkṣya-sauhṛdam ||
ekaḥ padātiḥ saṅkrudho gadā-pāṇih prakampayan |
padbhyām imām mahā-rāja mahā-sattvo vyadṛṣyata ||
tam tathāyāntam ālokya gadām ādāya satvaraḥ |
avaplutya rathāt kṛṣṇaḥ sindhum veleva pratyadhāt || (10.38.1-3) ity ādi |

[19] tad-ante ca—

kṛṣṇo'pi tam ahan gurvyā kaumodakyā stanāntare |

gadā-nirbhinna-hṛdaya udvaman rudhiram mukhāt ||
prasārya keśa-bāhv-aṅghrīn dharanyām nyapatad vyasuḥ |
tataḥ sūkṣmataram jyotiḥ kṛṣṇam āviśad adbhutam |
paśyatām sarva-bhūtānām yathā caidya-vadhe nṛpa ||
vidūrathas tu tad-bhrātā bhrātr-śoka-pariplutaḥ |
āgacchad asi-carmābhyām ucchvasams taj-jighāmsayā ||
tasya cāpatataḥ kṛṣṇas cakreṇa kṣura-neminā |
śiro jahāra rājendra sa-kirītam sa-kuṇḍalam ||
evam saubham ca śālvaṁ ca dantavakraṁ sahānujam |
hatvā durviśahān anyair īḍitaḥ sura-mānavaiḥ ||
vṛtas ca vṛṣṇi-pravarair viveśālaṅkṛtām purīm || (10.78.8-13,15)

[20] pūrṇimā prāha sma—atredam adhigatam | yadā sālva-vadhaḥ sambaddhas tadā
gadām ādāya dantavakraḥ sannaddhas tatra caṅkramyate sma | śrī-kṛṣṇa-gadayāpy
utkramyate sma iti |

[21] atha tad-ante tad-antevāsiniṁ vṛndā sandideha—bhagavati ! tad idam mama matim
atītam | kadā nāmāvadhāritavān vidūra-dhāmā dantavakra-nāmā tat-kṣaṇārdha-
sālva-vadhābhidhānam ? avadhārayatu vā katham tadaiva daivatam iva dūra-nija-deśāt
tad-deśam praviveśa | tatrāpi gadā-pāṇiḥ san padātir eva kevala eva ceti katham iva ?

[22] pūrṇimā prāha sma—utkṛṣtam pṛṣtam | kintu tad-anantara-vācanayāpi rocaya
nija-vācam |

[23] vṛndā tad api vācayati sma—atha **pādmottara-khaṇḍa**-gadyāni—atha śiśupālam
nihatam śrutvā dantavakraḥ kṛṣṇena yoddhum mathurām ājagāma | kṛṣṇas tu tac
chrutvā ratham āruhya tena yoddhum mathurām āyayau | dantavakra-vāsudevayor
ahorātram mathurā-pura-dvāri yamunā-tīre saṅgrāmaḥ samavartata kṛṣṇas tu gadayā
tam jaghāna | sa tu cūrṇita-sarvāṅgo vajra-nirbhinna-mahīdhara iva gatāsur avani-tale
papāta | iti |

[24] tad evam vācayitvā vṛndā papraccha—tad idam purāṇa-dvayam pratyuta
parasparam viruddham iva buddham iti |

[25] etad-uttaram pūrṇimāyāḥ punas tat-tad-vacana-labdha-vijñāna-pūrṇitāyā
uttaram—na hi na hi ! kintu śrīmad-bhāgavatasya tāvad asaṁbaddha-bhāṣitā na
sambhavati | tathā purāṇāntareṇa sambhavati caika-vākyatve vākya-bhedo na nyāyya
iti vākyaika-vākyatānyathānupapattiyā tad idam gamyate |

yatra prathamam sālvasyeva śiśupālena saha rājasūyam anāgatasya tasya pṛthvi-
prakampana-gati-sampattayā prasiddhatayā mahā-sattvatayā sindhutayā vajra-
nirbhinna-mahīdharatayā ca paṭhitayā sahasā prabalatamatām prāptaḥ so'yam ity
avagatasya smara-harārādhnam tarkyate | yatra eva varābhāsenā nirvāsyaṭaḥ pāda-
ghāta-pratīka-saṅghāṭayor anusandhānam aduḥsandhānam avadhīyate |

tatra ca sati manoratha-gati-prathakasya muramathana-rathasya ca vaibhavam
susambhavam avagamyate | tathā hari-lipsita-samprahāra-lilām valayitur manojavatām
kalayitus tat-tad-vṛtta-samcāraṇāviśāradasya śrī-nāradasya ca sāhāyakam udikṣyate |

[26] tad evam eva śrī-bhāgavate—

sakhīnām apacitiṁ kurvan dantavakro ruṣābhagāt |
śiśupālasya śālvasya paunḍrakasyāpi durmatih ||

ity atra śālvo'pi gaṇitaḥ |

pādme ca—kṛṣṇas tu tac chrutvā iti gaditam | kintu—mahā-sattvo vyadṛśyata [BhP
10.78.2] iti yac chrī-bhāgavata-vacanām tat tu dṛṣṭo'py asau śrī-nārada-vacanena
vijñāta-tattva iti gamyate |

tathā ca sati nihata-śiśupālam śrī-gopālam indraprasthād akṛta-prasthānam niśamya
mathurām āgamya pathi nirdvandvam tam prati dvandva-yuddhena
paripanthitācaraṇāya sthitaḥ | prāg eva tam dvārakām prasthitam ākalayya samśayya
kṛta-vicāra-cakraḥ sa khalu dantavakras tac cakrapāṇih svayam līlā-sukha-sāradena
śrī-nāradena sālva-vadhādikam avadhārayāmāse | dvārakā-nāthaś ca tathā tat-
kathanayā tad-āgamana-sākṣātkāra-prathanayā ca manovad atīta-pathena tena rathena
tatrāpayāmāse | nūnam iti mata-dvayam anūnam eka-matam syāt | tad idam api
vyaktam adya śva eva viśeṣād vyaktam bhaviṣyati | punar uttaram uttara-viṣayī-
kriyatām |

[27] atha vṛndā paṭhati sma | paṭhanti ca naṭantīvāsīt | tatra pūrvavat tad-gadyam,
yathā— kṛṣṇo'pi tam hatvā yamunām uttīrya nanda-vrajam gatvā prāktanau pitarāv
abhivādya āsvāsya tābhyām sāśrukaṇṭham ālingitaḥ sakala-gopa-vṛddhān
praṇamyāśvāsya ratnābharaṇādibhis tatrasthān santarpayāmāsa | iti |

[28] tad etat paṭhitvā ca vṛndā punar ucchalad-bāṣpaṁ papraccha—tad idam api kim
śrīmad-bhāgavata-saṁmatam ?

[29] pūrṇimā pūrṇa-manah prāha sma—dṛśyatām uttara-vibhāgaḥ |

[30] vṛndā punaḥ śrī-bhāgavata iti paṭhitvā papāṭha—

tās tathā tapyatīr vīkṣya sva-prasthāne yadūttamaḥ |
sāntvayām āsa sa-premair āyāsya iti dautyakaiḥ || [BhP 10.38.35] iti |

[31] pūrṇimovāca—mathurā-prasthāna-sthānam idam vacanam |

[32] vṛndā punaḥ papāṭha—

yāta yūyam vrajam tāta vayam ca sneha-duḥkhitān |

jñātīn vo draṣṭum eṣyāmo vidhāya suhrdām sukham || [BhP 10.45.23]

[33] pūrṇimā jagāda—kaṁsa-vadhād dina-katipayānantaram śrī-vraješādi-vraja-vrāje tad idamśrī-kṛṣṇa-vākyam |

[34] vṛndā punaḥ papāṭha—

hatvā kaṁsam raṅga-madhye pratīpaṁ sarva-sātvatām |
yad āha vaḥ samāgatya kṛṣṇaḥ satyaṁ karoti tat || [10.46.35] iti |

āgamisyaty adirgheṇa kālena vrajam acyutaḥ |
priyam vidhāsyate pitror bhagavān sātvatām patiḥ || [10.46.34] iti ca |

[35] pūrṇimovāca—tad idam uddhava-sandeśatayā buddham | atra ca draṣṭum iti darśanam eva puruṣārtha ity arthaḥ | pitroḥ priyam vidhāsyate iti tad-eka-puruṣārthatve'pi tayor abhīṣṭam nitya-nija-lālanā-rūpam ity arthaḥ | [36] pūrṇimāha—punar vācyatām |

[37] vṛndā vācayati sma—

mayy āveśya manaḥ kṛtsnam vimuktāśeṣa-vṛtti yat |
anusmarantyo mām nityam acirān mām upaiśyatha || [BhP 10.47.36]

[38] pūrṇimāha—so'py eṣa śrīmad-uddhava-sandeśa eva | atrāsmac-chabda-padānām mayi ity-ādinā trir-āvṛttis tatra ca prathamataḥ kṛṣṇe iti viśiṣya śiṣyamāṇayor api mā mām ity anayor vibhakti-vipariṇāmenānuvṛttim abhipretya kṛṣṇākāreṇaiva sva-prāptiḥ prakaraṇa-nigamanāyām abhipretā | kintv anyad vācyatām |

[39] vṛndā prāha—asti cātra kimcana harivamśa-vacanam—

ahaṁ sa eva go-madhye gopaiḥ saha vanecaraḥ |
prītimān vicariṣyāmi kāmācārī yathā gajaḥ || iti |

[40] pūrṇimā cāha—tad idam kaṁsa-vadhād uttaram ugrasenam prati śrī-kaṁsa-jit pratyuttaram mad-vyākhyāna-sākṣitayā lakṣitam |

[41] atha vṛndā tadaitad-ukti-viṣayī-kṛtya nṛtyantīva tad idam uktavatī—satyaṁ satya-saṅkalpasya tasya vacanam nāsatyatām ṛcchet | yadi ca śrī-bhāgavatād eva punar vrajāgamana-vacanam sāksāt karṇa-sukha-racanam ālocayāmi, tadā tat-param eva rocanam syāt |

[42] pūrṇimāpy utsukatā-pūrṇam uvāca—ullekhaya tad-uttara-lekham | kadācit tad api sampradāya kalpeta |

[43] vṛndā sānandam ūce—asti kimcit | yathā śrī-bhāgavata eva—

yarhy ambujāksāpasasāra bho bhavān
kurūn madhūn vātha suhṛd-didṛkṣayā |
tatrābda-koti-pratimaḥ kṣaṇo bhaved
ravim vinākṣṇor iva nas tavācyuta || [BhP 1.11.9]

[44] pūrṇimovāca—tad idam bhāvi-bhārata-yuddhānantaram śrī-dvārakā-pater
dvārakā-praveśo dvārakā-prajā-vacanam |

[45] atra vṛndā nivedayāmāsa—padyam idam viśadyatām |

[46] pūrṇimātha varṇayāmāsa yathā—kurūn iti kuru-deśasya, tathā madhūn iti
mathurā-deśasya samuddeśaḥ | suhṛdo'py atra dvārakā-prasthānāt parastād vrajasthā
eveti vyavasthāpayan | yathā—

balabhadraḥ kuru-śreṣṭha bhagavān ratham āsthitaḥ |
suhṛd-didṛkṣur utkaṇṭhaḥ prayayau nanda-gokulam || [BhP 10.65.1]

[47] vṛndovāca—tad idam kālāntara-bhāvīti ca sambhāvitam syāt | na tu param
dantavakra-saṁnyad-anantara-bhāvi iti |

[48] pūrṇimā vimṛśya punar dṛśyatām ity upadideśa |

[49] vṛndā punar uvāca—ām ām punaḥ śrī-bhāgavatīyam padyam ekam pratipadyate |

api smaratha naḥ sakhyaḥ svānām artha-cikīrṣayā |
gatāms cirāyitān chatru-pakṣa-kṣapaṇa-cetasāḥ || [BhP 10.82.41]

[50] tad etad vācayitvā vṛndā punar uvāca—kim anena samunneyam ?

[51] pūrṇimā prāha sma—tad idam kurukṣetra-yātrāyām śrī-rāma-bhrātā nija-sneha-
pātrāṇām vraja-tanu-gātrāṇām duḥkha-trāṇāya bhaṅgyā śatru-pakṣa-kṣapaṇam
evāvadhīṭayā pratijñātām | śatru-pakṣa-kṣapaṇam ca svadūratha-dantavakra-saṁnyad-
antam eva | tad-anantaram hi svayam śastra-hastatā saṁnyastā syāt | tasmād idam api
sarva-sukha-sadma-**padma-purāṇa**-matam śrīmad-bhāgavata-bhāg avagatam |

[52] tataḥ kaścīd dantavakra-vadham kutracin manyatām nāma | tad-anantaram tu śrī-
kṛṣṇasya vrajāgamanam avāśyam eva mantavyam | itīdam procya bhagavati punaḥ
provāca—kimcid anyad asti ?

[53] vṛndovāca—**tathavādhvanya-veṣeṇa** ity ādinā pūrvaṁ darśitam śrī-rāmasya
vrajād āgatasya śrī-kṛṣṇena saṁvāda-rūpaṁ **harivamśa**-vacanam eva papāṭha |

[54] atha tad-abhiprāyam pūrṇimā prāha—atra yad-vrajād āgatam rāmam agrajam
rahasi rāmānujaḥ pratyeka-vraja-jīva-kuśalam prṣṭavān | yac ca **sarveṣām kuśalam**

kr̥ṣṇa yeṣāṃ kuśalam icchasi iti | tasmād uttaram labdhavāṃs tasmād bhāvi-nija-
saṅgama-maṅgalam api tatra dvayor api bhāvitaṃ babhūva | tatrodāsīnatāyāṃ tatrāpy
udāsīnatā syād iti |

[55] atha tena nidigdha-dhīr api vṛndā sandigdham ācacāra—**padma-purāṇam** iva
katham acchadma na tad vraja-pratyāgamanam vacana-sadma cakāra sa ca purāṇa-
sārah |

[56] pūrṇimā babhāṣe—**śrīmad-bhāgavatam** khalv idam śrī-kr̥ṣṇa-bhāg-avatamsa iti
śamsanti | tac ca nija-rahasyam idam na vyaktaṃ vaktuṃ vyavasyati | tac ca garva-
sthemnā svatantram-manyatayā nānānya-sampat-kāmanādhīnānām tad-udāsīnānām
maty-avaguṇṭhanārtham premṇā gokula-lokam-manyatayā tam upāsīnānām viśiṣṭa-
tan-nijābhīṣṭa-spaṣṭa-śravaṇa-vihīnānām bādham utkaṇṭhanārtham ca iti |

[57] vṛndovāca—pūrveṣāṃ maty-avaguṇṭhanā samucitā | pareṣāṃ utkaṇṭhanā tu kim
artham samuditā ?

[58] pūrṇimā vadati sma—

utkaṇṭhayā saha premā dhatte mithunatām yadā |
aṅgajam hari-saṅgākhyam tadā bhajati nānyadā ||2||

[59] vṛndā viramānandān nirīhatayā smitvā prāha—janmārabhya kiyad varṣānantaram
kamsāntakasya yad-upattanād vrajāgamana-śantamam idam janitā |

[60] pūrṇimā sa-praṇidhānam āha—**bhārata-rītyā** bhārata-yuddhānantaram
yudhiṣṭhirasya prājyam rājyam tasya ṣaṣṭhi-varṣata eva janitā | śrī-viṣṭaraśravāś
cārjuna-savayaskatā-viśiṣṭatayā yudhiṣṭhirasya varṣa-traya-kaniṣṭhas tadānīm sapta-
pañcāśad-varṣatām āpsyatīti lakṣyate | tatra tu tad-yuddhataḥ pūrvād vanājñāta-vāsa-
maya-varṣa-trayodaśakāt pūrvam sālva-dantavakra-dhūrvaṇam iti tasya vrajāgamana-
samaya-vicāraṇāyāṃ varṣānām catuś-catvarimśad evāvaśiṣyate | tad-uttara-kālataḥ
prakāśāntareṇa puryām sthitasya pṛthivī-pālāne tu **bhāratāc chrī-bhāgavatam** matam
vilakṣaṇam iti tad-eka-vākyatāyāṃ aśakyatayākalpa-bheda-kalpanam eva kalpate | na
tu tad atra prayojakam | tatas tad astu, prastutam tu prastūyatām |

[61] vṛndovāca—**kr̥ṣṇo'pi tam hatvā** iti gadyānantaram **pādma**-padya-dvayam iti
likhitvā likhitam—

kālinyāḥ puline ramye puṇya-vṛkṣa-samāvṛte |
gopa-nārībhīr anīśam krīḍayāmāsa keśavaḥ ||
ramya-keli-sukhenaiva gopa-veṣa-dharo hariḥ |
baddha-prema-rasenātra māsa-dvayam uvāsa ha || [PadmaP 6.252.19-27] iti |

[62] athāsya vṛndā tātparyam paryanuyuktavatī |

[63] pūrṇimā covāca—gopa-nārībhiḥ ity atra nṛ-narayor vṛddhiś ceti jātāv eva strī-pratyaya-vidhānād gopa-jātībhir nārībhir iti gamyam | ṛtīya-skandhe devahūtim uddīśya kardamaṁ prati śrī-śukla-vacane

dr̥ṣyate ca tad-anuvādi-mṛtyuñjaya-samhitā-vacanam—

smared vṛndāvane rāmye mohayantam anāratam |
govindam puṇḍarikākṣam gopa-kanyāḥ sahasraśaḥ |
muktāhāra-lasat-pīna-tuṅga-stana-bharānanāḥ || iti |

gautamīye ca—

gopa-kanyā-sahasrais tu padma-patrāyatekṣaṇaiḥ |
arcitam bhāva-kusumais trailokyaika-gurum param || iti |

brahma-rātra upāvṛtte ity ādy-uktād vilakṣaṇena anīśam ity anena ca tat-patimmanyādiṣu vāstavābhīrīnām vivāhādi-vañcanārtham nāsūyan khalu kṛṣṇāya ity ādy-ukta-diśā yā mayā yoga-māyayā sṛṣṭās tāsu punar vyaktī-kriyamāṇāsu pūrvāsām para-dāratva-bhramāpakramānantaram saṅkoca-mocanam gamyate | tac cāvaśyam tatrāvagantavyam | tatra hi sarve guṇā lajjānugūṇā eva kīrtiyante | tathā hi hari-vaṁśe śrī-nāradena tasya praśamseyam yādava-saṁsadām kaṇḍavatamsavad ācarati sma |

yatra hrīḥ śrīḥ sthitā tatra śrīs tatra sannatiḥ |
sannatir hrīs tathā śrīś ca nityam kṛṣṇe mahātmani || [HV 2.101.73]

[64] tad evam eva rāmya-keli-sukhenaiva ity anena, bahu-prema-rasena ity anena cātra vraje tat-keli-sukhasya sarva-manorathatvam nānā-prema-rasadatvam ca darśitam syāt | tad evam eva ca pūrvam yad asūyā-rāhityam teṣu māyayā sampāditam, tac ca mahā-virahena vyakta-rahasyāsv apy etāsu nirvyūḍham syāt | kim ca yā śrī-bhagavataḥ pratikalpam avaśyambhāvi-tādṛṣatā-svabhāvāvatāra-līlāt preyasī-prema-prabhāva-vyañjanāya tat-priya-jana-rañjanāya ca khelantī janaka-kanyāyām iva gopa-kanyā-śreṇyām tasya nitya-kāntāsmīti jñānam yadyapy āvṛtavatī, tathāpi premāṇam avarītuṁ na śaktavatī |

[65] yaḥ khalu premā tādṛśa-tal-līlā-paravaśatayā tasyā iva tasyāḥ para-hastapatanāvasthāyām api tat-pātivratyam pratipālayitā, sa evāyatyām api tām duḥkharūpām śamayitvā melayitā syād eveti māsmānyathā manyathāḥ | tathā hi, ye yathā mām prapadyante tāms tathāiva bhajāmy aham iti tat-tad-vacanam prasiddham | tat khalu para-dāratāpa-krama-racanā-pūrvaka-tan-milanārtham eva tāsām sacate | bhaktānām yādṛṇ-manoratha-prakāratā, tādṛg eva mad-ākāratāviṣkāra iti hi tatra vivakṣitam | tat-prakāratā ca tac-chreṇīnām ittham eva—aho kadācid evam bhāgyam asmākaṁ bhavitā | yad anya-patnīva-pratītir ayatnībhūya duḥsvapnatayā mithyā syāt tat-patnīvam eva jāgaratayā tvarayā satyam syād iti |

[66] āstām iha para-puruṣe rāgi-strīṇām tathā rītiḥ | anyatra ca tat-sadr̥śām gr̥hiṇī-
bhāvaḥ sadāpīṣṭaḥ | tathā ca tābhir evābhipretam | [gopyaḥ kim ācarad ayam kuśalam](#)
[sma veṇur dāmodarādhara-sudhām api gopikānām bhuṅkte svayam](#) iti |

[api bata madhu-puryām ārya-putro'dhunāste](#)
[smarati sa piṭṛ-gehān saumya bandhūnś ca gopān |](#)
[kvacid api sa kathām naḥ kiṅkarīṇām gr̥ṇīte](#)
[bhujam aguru-sugandham mūrdhny adhāsyat kadā nu || \[BhP 10.47.21\]](#)

atra yaḥ khalv asmākam ārya-putra-śabda-vācyasya pratyutas tasya svīyāḥ smaḥ ity
abhimānas tatra guptam asti | tadaiva tāḥ kiṅkarya iti matyāpi kadā svayam vyaktam
aṅgikārīṇā tenāsmān aṅgikariṣyata iti | ity atra [ārya-putraḥ](#) ity anena tatra patitvam
vyajya [naḥ kiṅkarīṇām](#) ity ādinā tathā tadya-svīkāraḥ prakṛtam eva syād iti
vyañjitam |

[67] tad etad ātmanaḥ śrīmad-vrajāgamanam | vrajāgamanam anu ca tāsu
svīyatāprakṛti-karaṇam eva śubhaṅkaraṇam iti śrīmad-vrajendra-nandanena svayam
eva vyañjitam |

[dhārayanty ati-kṛcchreṇa prāyaḥ prāṇān kathaṅcana |](#)
[pratyāgamana-sandēśair ballavyo me mad-ātmikāḥ ||](#)

iti tad-vacanaṁ hi tāsu svīyatām | svīyatāyām api tad-eka-svarūpatām, tathāpi vidūra-
sthitatayā visūrita-pūritatām tat-pratyāgamanam api pratyāyayati | tathā ca sati yathā
tāsu virahasya duḥsahatā tathā parakiyatākhyāteś ceti khyāpayati | athavā, tām imām
tato'py adhikām adhigamayati | tatas tām avāśyam eva naśyantīm kariṣyāmīti
paryavasāyayati |

[68] vṛndā prāha—yuṣmad-bhāvitam evāyuṣmad bhavitā |

[69] pūrṇimāpy āha—

[śrī-kṛṣṇāsvāditādharāsu vijita-śrīṣu vraja-strīṣu sā](#)
[māyā-mātra-mayī bhaved vivahanādy-utthā parocchiṣṭatā |](#)
[manyantām ubhayatra bhakti-rahitāḥ satyete tām durdaśām](#)
[hā dhik tām kim u tat-parāḥ sthīratayā vāñchanti śṛṇvanti ca ||3||](#)

[70] vṛndā papraccha—māsa-dvayam iha vāsaś cet katham [evam saubham ca sālvaṁ](#)
[ca](#) [BhP 10.78.13] ity-ādi-vikṣayā tasya pratīkṣayā raṇa-raṅga-saṅgatair yadu-saṅghaiḥ
sahaiva dvārakāntaḥ-praveśaḥ sadeśa-rūpaḥ syāt ?

[71] pūrṇimā sahāsam ivāha sma—na jānāmi | tā imās tasya yogamāyāḥ prakriyāḥ |
yathā brahma-mohanānantaram tad idam darśitam—

[ekasmīn api yāte'bde prāṇeśam cāntarātmanaḥ |](#)

kr̥ṣṇa-māyā-hatā rājan kṣaṇārdham menire'rbhakāḥ || [10.14.43] iti |

[72] vṛndāha—tarhi vrajam āgatyā hariṇā cirāya yad yat kṛtam | tat kim dvārakā-vāsibhir na jñātam ?

[73] pūrṇimāha—pūrvam ajñātam api dārūka-mukhād avadhārya jñātam anubhūtam ca yena tat-prajābhiḥ yarhy ambujākṣāpasasāra iti proktam |

[74] atha vṛndā sānandāpi samutkaṇṭhayā tataḥ kaṇṭakam uddhartum icchati sma | yathāha yarhy ambujākṣāpasasāra ity-ādi-rītyā māsa-dvayam uvāsa ha iti nītyā ca punar vrajād vrajanam vrajarāja-sūnor upalabhyate |

[75] pūrṇimovāca—vāci śeṣaya | yad pādma-vācām śeṣaḥ syāt |

[76] vṛndā ca vācayati sma— atha tatrasthā nandādayaḥ sarve janāḥ putra-dāra-sahitāḥ paśu-pakṣi-mṛgādayaś ca vāsudeva-prasādena divya-rūpa-dharā vimānam ārūḍhā parama-vaikuṇṭha-lokam avāpur iti | kṛṣṇas tu nanda-gopa-vrajaukasām sarveṣām paramam nirāmayam sva-padam dattvā divi deva-gaṇaiḥ samstūyamāno dvāravatīm viveśa || [PadmaP 6.252.28-29] iti |

[77] punar nibhāya vṛndā tad etad āha—tad etad padam eva mahā-golokākhyam tac ca sarvordhvam eva vartata iti brahma-saṁhitā-vacanam cātra dṛśyate | yathā—

goloka-nāmni nija-dhāmni tale ca tasya
devi maheśa-hari-dhāmasu teṣu teṣu |
te te prabhāva-nicayā vihitāś ca yena
govindam ādi-puruṣam tam aham bhajāmi ||

tathā mokṣa-dharmasya nārāyaṇīyopākhyāna-vacanam ca—

evam bahu-vidhai rūpaiś
carāmīha vasundharām |
brahma-lokam ca kaunteya
golokam ca sanātanam || [Mbh 12.330.68] iti |

[78] atha punaś ca nirūpya vṛndā savismayam āha—aho ! harivaṁśe govindābhiṣekam racayitum āgatasya śacīpater vacanam idam iti likhitam | tasya sarvagatatām api śamsad dṛśyate, yathā—

tasyopari gavām lokaḥ sādhyās tam pālayanti hi |
sa hi sarva-gataḥ kṛṣṇa mahākāśa-gato mahān ||
upary upari tatrāpi gatis tava tapomayī |
yām na vidmo vyaṁ sarve pṛcchanto'pi pitāmaham || [HV 2.19.31-2] iti |

kintu tad idam viśadyatām |

[79] pūrṇimā prāha—[sādhyāḥ](#) iti sarveṣāṃ asmākaṃ prasādanīyā ity arthaḥ | [sarva-gataḥ](#) iti śrī-kṛṣṇa-vigrahavad acintya-śaktitayā vibhur ity arthaḥ | tathāpi sarvordhvatā tādr̥g-upāsakānāṃ tathaiiva sphuraṇād iti gamyate | mahākāśo brahma [ākāśas tal-lingāt](#) [Vs 1.1.22] iti nyāyāt | [tad-gataḥ](#) iti tad-anubhavopary apy anubhavaniya ity arthaḥ | [tapomayī](#) iti pāramaiśvaryamayīty arthaḥ | [yām na vidmaḥ](#) iti brahmāpi durjñeyatayā na samyak prakāśayatīti bhāvaḥ |

[80] atha vṛndā punar vācitavati [śrī-bhāgavate](#)—

[nandas tv atīndriyaṃ dṛṣṭvā loka-pāla-mahodayam |](#)
[kṛṣṇe ca sannatiṃ teṣāṃ jñātibhyo vismito'bravīt ||](#)
[te cautsukya-dhiyo rājan matvā gopās tam īsvaram |](#)
[api naḥ svagatiṃ sūkṣmāṃ upādhāsyad adhīsvaram ||](#)
[iti svānāṃ sa bhagavān vijñāyākhila-dṛk svayam |](#)
[saṅkalpa-siddhaye teṣāṃ kṛpayaitad acintayat ||](#)
[jano vai loka etasminn avidyā-kāma-karmabhiḥ |](#)
[uccāvacaśu gatiṣu na veda svām gatim bhraman ||](#)
[iti sañcintya bhagavān mahā-kāruṇiko hariḥ |](#)
[darśayāmāsa lokāṃ svām gopānāṃ tamaśaḥ param ||](#)
[satyaṃ jñānam anantaṃ yad brahma-jyotiḥ sanātanam |](#)
[yad dhi paśyanti munayo guṇāpāye samāhitāḥ ||](#)
[te tu brahma-hradāṃ nītā magnāḥ kṛṣṇena coddhṛtāḥ |](#)
[dadṛśur brahmaṇo lokāṃ yatrākrūro'dhyagāt purā ||](#)
[nandādayas tu taṃ dṛṣṭvā paramānanda-nirvṛtāḥ |](#)
[kṛṣṇaṃ ca tatra cchandobhiḥ stūyamānaṃ suvismitāḥ || \[10.28.10-17\]](#)

[81] atha vṛndā vadati sma—kim atra sukha-satram āyātam ?

[82] pūrṇimovāca—tad evaṃ yan-nija-padaṃ teṣāṃ evāspadatayā teṣāṃ eva dṛṣṭi-padaṃ akārṣīt tad eva paścād vyatārīd iti tatra parāmṛśyate | tatra te tu brahma-hradāṃ nītāḥ ity atra yatrākrūraḥ stutavāms taṃ brahma-hradāṃ kṛṣṇena tat-tūrthamahimānaṃ lakṣyaṃ vidhātum nītā magnās ca punaḥ kṛṣṇenaivoddhṛtya vṛndāvanam ānītās tasminn eva narākṛti-para-brahmaṇas tasya lokāṃ dadṛśur na tv akrūravaj jalamadhyā iti na cānyatheti ca gamyate | purā ity etat-prasaṅgād bhāvi-kāla ity arthaḥ | purā purāṇe nikaṭe prabandhātīta-bhāviṣu iti hi koṣa-kārāḥ | lokaḥ sa ca sūkṣmam iti tamaśaḥ param iti | satyaṃ jñānam ity ādi-svarūpa iti ca prakṛti-guṇāsprṣṭatayā cic-chakti-vilāsa eveti labhyate |

[83] tathā api naḥ sva-gatim iti, na veda svām gatim iti, gopānāṃ tamaśaḥ param iti, kṛṣṇaṃ ca tatra iti ca | na parama-vyomādi-rūpaḥ | kintu brahma-samhitādi-kṛta-ślokaḥ sphuṭam aprākṛta-goloka-svarūpa evāyaṃ śrīmad-vrajeśa-śloka iti paryavasīyate | tatra chandobhiḥ stūyamānaṃ iti taj-janmādi-līla-varṇanināṃ śruti-vara-varṇināṃ sāksitā tu tatrāpi puraḥ sphurati kṛṣṇe teṣāṃ nija-sutatādi-mātratā-jñānāya pārśadāntara-darśanānuktis teṣāṃ gopānāṃ eva tatradya-tat-parikaratā-

vyañjanāyeti jñeyam | yata eva tad-eka-rucīnām śrī-nandādīnām paramānanda-nirvṛtir
vismitīś ca ghaṭate |

[84] sva-lokatāyām apy avatārāvasare teṣām tasyādarśane kāraṇam **jano vai** iti |
sālokya-sārṣṭi ity ādi-padye **janā** itivaj-jana-śabdo'yaṁ tadiya-svajana-paraḥ |

tasmān mac-charaṇam goṣṭham man-nātham mat-parigraham |
gopāye svātma-yogena so'yaṁ me vrata āhitaḥ || [BhP 10.25.18]

[85] śrī-kṛṣṇasyaiva tatra ca manasaiva sva-niṣṭhā-pratiṣṭhā-racanād vacanād atra sa tu
vraja-janaḥ parama-svajana eva spaṣṭaḥ | sādharmaṇa-jana-vācivte tat-kṛpā sarvasyāpi
janasya vyāpiny abhaviṣyat | svām gatim ity api na samagaṁsyata | tataś ca parama-
svajano'yaṁ mama vraja-vāsi-janaḥ prāpañcike loke yāḥ svāvidyādibhir deva-tiryag-
ādi-rūpā tgatayas tāsu bhramaṁs tan-nirviṣeṣatayātmānam manvānaḥ svām gatim
goloka-lakṣaṇām na jānātīty arthaḥ | atra kāraṇam tu--

iti nandādayo gopāḥ kṛṣṇa-rāma-kathām mudā |
kurvanto ramamāṅś ca nāvindan bhava-vedanām || [BhP 10.11.58] iti |

ity anusāreṇa madīya-laukika-lilā-śaktir eveti bhāvaḥ | tad-ajñānād eva ca **nandas tv**
atīndriyam ity ādikam ghaṭata iti | tasmād yad eva khalv idam darśitam | tad eva
tebhyaḥ paścād dattam iti gamyate |

[86] vṛndā prāha—hanta ! katham ta ete mad-vanād antarhitatām āpsyanti | śrī-
kṛṣṇena punar viyogaṁ ca lapsyante ?

[87] pūrṇimā prāha—kiṁcid anyad asti ced vācyatām |

[88] vṛndā prāha sma—atha **vārāha**-vacanam iti kiṁcid anyad api samcitam asti | tad
yathā—

tatrāpi mahad āścaryam paśyanti paṇḍitā narāḥ |
kāliya-hrada-pūrveṇa kadambo mahito drumāḥ |
śata-śākham viśālākṣi puṇyam surabhi-gandhi ca |
sa ca dvādaśa-māsāni manojñāḥ śubha-śītalaḥ |
puṣpāyati viśālākṣi prabhāsanto diśo daśa || iti |

tathā—

tatrāścaryam pravakṣyāmi tac chṛṇu tvam vasundhare |
labhante manujāḥ siddhim mama karma-parāyaṇāḥ ||
tasya tatrottare pārśve'soka-vṛkṣaḥ sita-prabhaḥ |
vaiśākhasya tu māsasya śukla-pakṣasya dvādaśi ||
sa puṣpati ca madhyāṅge mama bhakta-sukhāvahaḥ |
na kaścid api jānāti vinā bhāgavatam śucim || ity ādi |

[89] atra tasya iti brahma-kunḍasyety arthaḥ ity uktvā punaḥ pūrṇimovāca—kimcid anyad apy asti ?

[90] vṛndā sānandam uvāca—asti cānyat **skānda**-mathurā-māhātmye—

tato vṛndāvanam puṇyam vṛndā-devī-samāśritam |
hariṇādhiṣṭhitam tac ca brahma-rudrādi-sevitam || iti |

vatsair vatsatarībhiś ca sadā krīḍati mādhabaḥ |
vṛndāvanāntara-gataḥ sa-rāmo bālakair vṛtaḥ || iti ca |

athādi-vārāha-vacanam ca—

kṛṣṇa-krīḍā-setu-bandham mahā-pātaka-nāśanam |
valabhīm tatra krīḍārtham kṛtvā devo gadādharaḥ ||
gopakaiḥ sahitas tatra kṣaṇam ekaṁ dine dine |
tatraive ramaṇārtham hi nitya-kālam sa gacchati || iti |

vṛndāvane vased dhīmān yāvat kṛṣṇasya darśanam || iti |

[92] athātra vṛndā papraccha—samprati cirāya proṣitatvena parāmṛśyamānasya tasya sadā krīḍanam atra katha ghaṭate ?

[93] pūrṇimā prāha—vaikuṅṭhād gajendra-dhruvādi-kṛpārtham madhye madhye pṛthvīm āgatasya ca yathā tan-nāthasya tatra nityāvasthānam procyate | tadvad atrāpi sacyate | anādy-ananta-kālam tatra viharatas tasya nimeṣa-mātram eva tat-tat-kāla iti | ataḥ param kimcid asti, tat tu vada |

[94] vṛndā prāha—etad-anantaram **brhad-gautamīya**-padyāni pratipadyante |

[95] pūrṇimāha—vācyantām |

[96] vṛndā ca vācitavatī | yathā, nārada uvāca—

kim idaṁ dvādaśābhikhyam vṛndāraṇyam viśāmpate |
śrotum icchāmi bhagavan yadi yogo'smi me vada ||
śrī-kṛṣṇa uvāca—
idaṁ vṛndāvanam ramyam mama dhāmaiva kevalam |
atra ye paśavaḥ pakṣi-vṛkṣā kīṭā narāmarāḥ |
ye vasanti mamādhiṣṭhye mṛtā yānti mamālayam ||
atra yā gopa-kanyāś ca nivasanti mamālaye |
kālindīyam suṣumnākhyā paramāmṛta-vāhinī ||
atra devāś ca bhūtāni vartante sūkṣma-rūpataḥ |
sarva-deva-mayaś cāham na tyajāmi vanam kvacit ||
āvīrbhāvas tirobhāvo bhaven me'tra yuge yuge |

tejo-mayam idam ramyam adṛśyam carma-cakṣuṣā || iti |

[97] pūrṇimā prāha—āyātam atra ca prakatāprakata-lilāvakāśatām ayaṁ prakāśa-dvaividhyam | atra [me paśavaḥ](#) iti, [tejomayam](#) iti cōktavān |

[98] tad evaṁ jāta-sukha-vṛndā vṛndā punaḥ papraccha—tad idam ca sarvaṁ paryak tātparyāya-paryālocyatām |

[99] pūrṇimovāca—anenedam gamyate | golokākhyam tad vaibhavam sadaiva vṛndāvana-bhavam | kintu tvaṁ vraja-vāsin-janavad eva samprati na tad avagacchasi | yathā pṛthvyā api tad-ajñānam [vārāha](#)-vacanāl labhyate | tad etad eva ca nitya-dhāma tebhyaḥ tena darśitam, tad eva ca teṣāṁ nitya-prāpyatayā varṇitam | [akke cen madhu vindeta kim artham pravatam vrajet](#) iti-nyāyena dūre teṣāṁ gamanam ca vyartham iti |

[100] vṛndāha—satyam satyam | dvayor abhedenaiva vyavasthā-racanām [harivamśa](#)-stha-tat-prasaṅga-saṅgata-śakra-vacanām cātra dṛśyate—

[sa tu lokas tvayā kṛṣṇa sīdamānaḥ kṛtātmanā |](#)
[dhṛto dhṛtimatā vīra nighantopdadravān gavām ||](#) [HV 2.19.35]

[101] kintu, atha [tatrasthā nandādayaḥ](#) ity ādi-[pādma](#)-gadya-dvayam viśadyatām |

[102] pūrṇimā vyācacakṣa—śrīman-nandādyā vraja-sthitāḥ sva-sva-putraiḥ svayam kṛṣṇādibhiḥ sva-sva-dāraiḥ śrī-yaśodādibhiḥ sahitā vasudevād āgatasya tasya kṛta-nijāgamana-saṅkalpa-saṁvādena prasādena pūrvato'pi paramāpūra-rūpa-dharāḥ parasapara-dṛk-sukha-karā sarvatra manoratha-patha-prāpaka-tadiya-ratham ārūḍhās tattva-mātrānabhijñeṣu tattvāntara-vijñeṣu ca tat tejasā gūḍhāḥ | mahasādhaḥ-kṛtāṣeṣāṁ śrī-vṛndāvanasya pūrvokta-prakāśa-viṣeṣam parābhir mābhir akuṅṭham golokākhyā-vaikuṅṭham tatra ca gokula-kamalam yamunāyā uttara-pārād dakṣiṇa-pāram avāpya prāpuḥ iti |

[103] tac ca nirāmayam kuta-punar-viraha-vyādhi-vilayam sva-padam nija-nityāspadam putra-dāra-sahitāḥ iti pūrva-sūcita-tat-putratocita-rūpeṇātra sthitir eva yadu-pura-samucita-svarūpeṇa tu dvāravatī-praveśa iti sarvam eva sadeśa-rūpam | kintu gopanārtham lokeṣu camatkriyāropañartham eva ca seyam vimāna-prakriyā | pāre'vāre vā vasatu | sa tu ghoṣas tām vināpi brahma-hrada-majjanānataravat tatra sajjanam labheta |

nādhyātiṣṭhed yadi yadu-purāt prāpya goṣṭham sa bhūyaḥ
sarvaṁ tarhi pratihata-rasam sarvathā syād vṛthā ca |
janmānandaḥ pratilava-vayaḥ śrī-citiḥ sneha-vṛddhir
lilā-pūrtir viraha-mathitaḥ sāntvanam cātra tasya ||4||

[104] atha vṛndā papraccha—yady evaṁ paścād api sarva-vraja-prāṇas tat-trāṇam ācaritavāms tadā purā mathurā-prasthāna eva na katham vā racitavān ?

[105] pūrṇimā prāha—rasa-poṣāya pratikalpam īdṛśam eva labdha-sātatyena līlā-naiyatyena sthāpitam api tad idam pṛcchatyā bhavatyā nijam utkaṇṭhitam eva macchrotrayor upakaṇṭhikṛtam vādarāyaṇādibhir api kṛta-lālasā-samkramasya śrī-bhagaval-līlā-kramasya vaiyarthyam tu na samarthaniyam |

punar udayaja-śarma-poṣa-dharma
svayam upaśarma hareḥ pravāsa-mātram |
vrajam api tad-ṛte rasasya pūrtir
yadi valayeta tadā tad eva na syāt ||5||

[106] tasmād vraja-rasa-sampad-artham tad apy arthanīyam iti | tad evam eva svayam uktam—[nāham tu sakhyo bhajato'pi jantūn](#) [BhP 10.32.20] iti |

[107] tad etad vyākhyāya pūrṇimā papraccha—kimcid asti vānyat ?

[108] vṛndā sānandam uvāca—bhagavati śrī-bhāgavatīyam ante kimcid añcitam dṛśyate |

[109] pūrṇimā prāha—kāmaṁ vācyatām |

[110] vṛndā tac ca vācayāmāsa, yathā—

[jayati jananivāso devakī-janma-vādo](#)
[yadu-vara-pariṣat svair dorbhir asyann adharmam |](#)
[sthira-cara-vṛjina-ghnaḥ susmita-śrī-mukhena](#)
[vraja-pura-vanitānām vardhayan kāma-devam || \(10.90.48\)](#)

[111] pūrṇimovāca—tad ittham ākhyātā mama vyākhyā | yat khalv ayam daśama-skandhāntarvartī śrī-śuka-siddhāntas tatra cātra ca tasya vicchedam nirasya nita-vihāram eva vyāharati |

[112] yataḥ sva-dos-tulyair yadukulyair adharma-bahula-rāja-kula-vyākulatārtham devakī-janma-prasiddhim urikṛtya kṛta-kṛtyaḥ susmita-śrī-mukhena vrajasya purasya ca vanitānām kāma-prāya-prema-varadhana-sukhena sarvato'pi śaśvad utkarṣeṇa sadā virājata iti labhyate | tatra hetuḥ—tatra tatra sthāvara-jaṅgama-mātrāṇām viraha-duḥkha-hantā tat-tad-upāsaka-svajana-hṛdaye tathā sphuramś ceti |

[113] tad etad-ukti-kauśalād bhāvi-mausalādi-līlānām api māyikatvam eva pratyāyitam | kṣīra-nīra-nidhi-śāyina eva tad etad-rūpavatāra ity ādi-vyavahāras ca tādṛśa-nitya-vihāra-gopanārtha eveti ca |

[114] atha śrī-bhāgavatīyam padya-dvayam sā paṭhati sma—

[dvārakām hariṇā tyaktām samudro'plāvayat kṣaṇāt |](#)

varjayitvā mahārāja śrīmad-bhagavad-ālayam ||
smṛtyāśeṣāsubha-haram sarva-maṅgala-maṅgalam |
nityam sannihitas tatra bhagavān madhusūdanaḥ || (11.31.23-24)

[115] atra **viṣṇu-purāṇīyam** tu kimcid viśiṣṭam api—yadu-deva-gr̥ham tv ekam
nāplāvayat iti | **viṣṇu-krīḍānvitam sthānam** iti ca |

[116] pūrṇimā prāha—tad idam vṛndāvana-nitya-vihārasya dr̥ṣṭāntatayāpi ghaṭitam |

[117] atha vṛndā śrī-bhāgavatiyam (10.14.35) padyam punaḥ papāṭha, yathā—

eṣām ghoṣa-nivāsinām uta bhavān kim deva rātetī naś
ceto viśva-phalāt phalam tvad-aparam kutrāpy ayan muhyati |
sad-veśād api pūtanāpi sakulā tvām eva devāpitā
yad dhāmārtha-suhṛt-priyātma-tanaya-prāṇāśayās tvat-kr̥te || iti |

[118] pūrṇimā pūrṇam idam uvāca—tad etat kaimutya-vidhinā prastutya vraja-
vāsinām tena samvāsam satya-loka-parivṛḍhaḥ parama-dṛḍham cakāreti sarvam
śāntam |

[119] punaḥ pūrṇimā prāha—kim apy anyad vacanam asti ?

[120] vṛndāha—tad api śrūyatām—

tad bhūri-bhāgyam iha janma kim apy aṭavyām
yad gokule'pi katamāṅghri-rajo'bhīṣekam |
yaj jīvitam tu nikhilam bhagavān mukundas
tv adyāpi yat-pada-rajah śruti-mṛgyam eva || (10.14.34)

[121] pūrṇimā saharṣam āha—pūrva-nirṇayād eva tad idam brahmā sva-
puruṣārthatayā varṇayāmāsa | punar dṛṣyatām—

aho bhāgyam aho bhāgyam nanda-gopa-vrajaukasām |
yan-mitraṁ paramānandaṁ pūrṇam brahma sanātanam || (10.14.32)

[122] vṛndā sānandam āha [BhP 10.26.25]—

deve varṣati yajña-viplava-ruṣā vajrāśma-varṣānilaiḥ
sīdat-pāla-paśu-striy ātma-śaraṇam dṛṣṭvānukampy utsmayan |
utpātyaika-kareṇa śailam abalo līlocchilīndhram yathā
bibhrad goṣṭham apān mahendra-mada-bhit priyān na indro gavām ||

[123] atha pūrṇimā varṇayāmāsa—tad evam śrī-bādarāyaṇir api tasya gavendratām
nijāśrayatayā śrāvayāmāsa | so'yam yatra gopālādīnām tenāparityājyatām

vyañjayāmāsa | tathaiva hi tatra śrī-gavendrasyañtaḥ-pratijñā [tasmān mac-charaṇam](#)
[goṣṭham](#) ity ādi |

[124] atha punar vācyatām |

[125] vṛndā tām vandamānā prāha—granthanā pūrṇatayā mayā pūrṇīkṛtāsmīti
kimvānyad vācyatā yācyatām āsīdatu ? kintu samājñāpayantu tatrabhavatyas tad idam
pustakam nāyakam iva hāra-vinyastam karomi iti |

[126] pūrṇimāha—sāmpratam |

[127] atha vṛndā ca tathā kṛtavatī |

iti śrī-śrīmaduttara-gopāla-campūmanu
bhāvi-kathā-pramāṇa-prathanam nāma
ekonatrimśam pūraṇam

||29||